

دو فرمان

از

الوند میرزا آق قویونلو

و

شاه اسمعیل صفوی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات
پرستار جامع علوم انسانی

از

ملک زاده بیانی

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

دو فرمان از الوند میرزا آق قویونلو و شاه اسمعیل صفوی

اهمیت اسناد نوشته و فرمانهای شاهان و بزرگان در گذشته بر همه آشنایان به تاریخ و سرنوشت ملتها روشن است و نیازی به توضیح ندارد .
همگام با آنچه در راه بدست آوردن و پاسداری اینگونه اسناد و آثار ملی از طرف مقامات مختلف علمی کشور انجام میگردد، موزه بانک سپه که افتخار گردآوری و تنظیم مجموعه سکهها و نشانها و دیگر یادگارهایی بدینگونه از شهریاران کشور کهن سال ایران را دارد، دو فرمان بس مهم و معتبر یکی از الوند میرزا آق قویونلو مورخ رمضان سال ۹۰۴ هجری و دومی از شاه اسمعیل اول صفوی مورخ ذیحجه ۹۱۸ هجری ، نصیبش شد ، که در ردیف برجستهترین اسناد ملی بشمار میرود .
همانطور که در توضیح این دو فرمان منحصر بفرد اشاره خواهد شد هر دو فرمان در خانواده جابر انصاری از خاندانهای بزرگ و کهنسال اصفهان محفوظ مانده بود و شادروان علی جابر انصاری در نهایت محبت در اختیار

مرحوم تیمسار سپهبد فرج‌اله آقا‌اولی مدیرکل پیشین بانك سپه قرار داد که باین ترتیب دو فرمان گرانبها به موزه بانك سپه تعلق گرفت .

متن هر دو فرمان و اطلاعات تاریخی مربوط بانها در خلال سطور این رساله خواهد آمد .

استادان دانشمند آقایان مجتبی مینوی ، دکتر عباس زریاب خوئی ، دکتر علی‌اصغر مهسوی ، ایرج افشار و سید محمدتقی مصطفوی از نظر تائید اصالت فرمانها با نگارنده همکاری باارزشی داشته‌اند .

در خواندن متن فرمانها آقایان دکتر زریاب خوئی و سید محمدتقی مصطفوی زحمات قابل تقدیری رامتحمّل شدند که موجب نهایت تشکر و سپاس فراوان است .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مختصری از

تاریخ خاندان آق قویونلو

سر دودمان سلسله ترکمانان بایندری (آق قویونلو) ^۱ بهاءالدین قراعثمان بود که در دوران فرمانروائی امیر تیمور گورگان از جانب وی بحکومت عراق عرب و ارمنستان منصوب گردید . پس از درگذشت امیر تیمور، قراعثمان قدرت بیشتری بدست آورد و دیار بکر را مقرر فرمانروائی خود نمود (۷۸۰-۸۰۹ هـ - ق) :

این خاندان بمرور زمان نیرومندتر شد تا اینکه یکی از نوادگان قراعثمان بنام اوزون حسن (۸۷۱-۸۸۲ هـ - ق) ^۲ که مردی دلیر و با تدبیر بود توانست سلطان مقتدر قره قویونلو جهانشاه ^۳ و آخرین پادشاه مقتدر تیموری ابوسعید را ^۴ شکست دهد .

۱- آق قویونلو : سفید گوسفندان ، این خاندان به این نام نامیده شد زیرا نقش گوسفند بر پرچم خود داشتند .

۲- ابوالنصر حسن بیک .

۳- جهانشاه (۸۴۰-۸۷۲ هـ - ق) .

۴- سلطان ابوسعید (۸۵۵-۸۷۲ هـ - ق) . پس از کشته شدن ابوسعید

پسرانش احمد و محمود تا مدتی برای بدست آوردن فرمانروائی تلاش کردند و توفیق حاصل نمودند .

پس از گذشته شدن جهانشاه (۸۷۱ - ۸۷۲ هـ - ق) اوزون حسن برخطه آذربایجان تسلط یافت و باکشته شدن ابوسعید در سال (۸۷۳ هـ - ق) سرزمین خراسان را بتصرف درآورد و فارس را نیز ضمیمه قلمرو فرمانروائی خود نمود.^۵

پس از درگذشت اوزون حسن در سال (۸۸۲ هـ - ق)^۶ پسرش سلطان خلیل (۸۸۲ - ۸۸۳ هـ - ق) که حاکم فارس بود بسلطنت نشست، ولی طولی نکشید در جنگی که بین او و یعقوب برادرش در نزدیکی مرند روی داد سلطان خلیل کشته شد^۷ و یعقوب به پادشاهی رسید (۸۸۳ - ۸۹۶ هـ - ق).

یعقوب میرزا شاهزاده‌ای ادب دوست و هنرپرور بود به آباد نمودن شهرها توجه خاصی میداشت، چنانکه به آبادانی شهر تبریز که در این دوران پرجمعیت‌ترین شهرهای ایران بود پرداخت. از وقایع مهم دوران پادشاهی یعقوب میرزا قیام شیخ حیدر^۸

۵- در دوره فرمانروائی اوزون حسن رابطه دیپلوماسی بین ایران و جمهوری ونیز برقرار شد و از طرف دولت ونیز سفیرانی بدربار وی آمدند، کویرینی (Quirini) در سال (۸۶۹ هـ - ق) که هنوز اوزون حسن مستقلاً فرمانروائی نداشت و در سالهای اقتدار وی کاترینوزینو (Caterino Zeno) در سال (۸۷۶ هـ - ق) و باربارو (Barbaro) سال (۸۷۷ هـ - ق).

اوزون حسن به خاندان شیخ صفی‌الدین اردبیلی ارادت میورزید چنانکه خواهر خود خدیجه بیگم را به عقد شیخ جنید درآورد و دختر خود حلیمه بیگم آغا مشهور به عالم‌شاه بیگم را به زنی به شیخ حیدر (مادر شاه اسمعیل صفوی) داد.

۶- پس از لشکرکشی گرجستان اوزون حسن که سخت بیمار بود به تقاضای زن خود سلجوق شاه بیگم خلیل میرزا را که فرمانروای فارس و بزرگترین پسرش بود به تبریز فرا خواند.

۷- سلطان خلیل شش ماه سلطنت نمود.

۸- شیخ حیدر خواهرزاده اوزون حسن بود و از طرف پدر به شیخ صفی‌الدین اردبیلی میرسید.

پدر شاه اسمعیل صفوی است که پس از مبارزاتی کشته شد (سال ۸۹۳ هـ - ق) ^۹ . یعقوب میرزا که مقدمات سازمان مالیاتی و اصلاحات امور زراعتی را فراهم آورده بود عمرش کفاف نداد که آن را به نتیجه برساند و در سال (۸۹۶ هـ - ق) مرد ^{۱۰} .

پس از درگذشت یعقوب میرزا بین سران طوایف و بزرگان کشور برای انتخاب جانشین وی اختلاف روی داد ^{۱۱} ، حتی کار بجنگ و ستیز کشید . بالاخره پادشاهی نصیب فرزندش بایسنقر میرزا (۸۹۶-۸۹۷ هـ - ق) گردید . سلطنت این شاهزاده پس از یکسال و هشت ماه دوام نیافت و مخالفان اورستم بیگ (۸۹۷-۹۰۲ هـ - ق) پسر مقصود بیگ ^{۱۲} را که زندانی بود به شاهی برگزیدند .

ضعف دستگاه آق قویونلو موجب بروز اختلاف بین بزرگان کشور گردید . از وضع موجود احمد بیگ ^{۱۳} پسر عموی رستم بیگ استفاده نمود و بالشکرکشی به آذربایجان ^{۱۴} تبریز را بتصرف در آورد و رستم بیگ را کشت و خود پادشاه گردید (۹۰۲ هـ - ق) .

دوران سلطنت احمد بیگ بادیسیه بازی و مخالفتها سپری

۹- سلطان حیدر باشیروانشاه جنگید. یعقوب به کمک شیروانشاه برخاست، سلطان حیدر شکست خورد و کشته شد و فرزندانش علی - ابراهیم و اسمعیل و همسرش حلیمه بیگم آغا (مارتا) در قلعه استخر فارس زندانی شدند .

۱۰- یعقوب به بیماری حصبه یا مسمومیت مرده است .

۱۱- یعقوب سه پسر داشت ، بایسنقر میرزا - سلطان مراد و حسن بیگ .

۱۲- مقصود بیگ پسر اوزون حسن از سال ۸۷۵ تا ۸۸۰ حاکم بغداد بوده است پس از درگذشت اوزون حسن بدستور خلیل میرزا مقصود بیگ را کشتند (سال ۸۸۲ هـ - ق) .

۱۳- احمد بیگ پسر انورلو محمد و نوه اوزون حسن است .

۱۴- احمد به تحریک بایزید سلطان عثمانی به آذربایجان حمله برد .

شد و پس از شش ماه در جنگی که میان هواخواهان و مخالفان وی در نزدیکی اصفهان در گرفت احمدبیک هم کشته شد (۱۸ ربیع الثانی ۹۰۳ هـ - ق).

با کشته شدن احمدبیک برای بدست آوردن تخت سلطنت رقابت میان سلطان مراد پسر بایسنقر میرزا و محمد میرزا و الوند میرزا پسران یوسف بیک پدیدار گشت. سلطان مراد زندانی شد و موفقیت نصیب الوند میرزا (۹۰۴-۹۰۷ هـ - ق) گردید.

سلطان مراد (سال ۹۰۷ هـ - ق) پس از آزاد شدن از زندان به رقابت با الوند میرزا برخاست ولی هر دو امیر بایندری^{۱۵} به ضعف دستگاه کشور که در اثر سوء تدبیر بزرگان کشور که به هواخواهی یا مخالفت شاهزادگان بایندری ایجاد بی نظمی مینمودند بایکدیگر از درآشتی درآمدند.

ولی دیری نپائید شاه اسمعیل صفوی که دارای صفات عالی فرمانروائی و باتدبیر بود از موقع استفاده نمود (سال ۹۰۵ هـ - ق) و بسوی تبریز روانه گردید.

شاه اسمعیل پس از غلبه بر سپاهیان سلطان مراد و الوند میرزا و استیلا بر آذربایجان به تبریز درآمد^{۱۶}. و فرمانروائی امرای آق قویونلو با پیروزی وی پایان یافت.^{۱۷}

۱۵- خاندان آق قویونلو بنام ترکمانان بایندری هم خوانده شده اند و توضیح مربوط باین نکته در کتب تاریخ مذکور است.

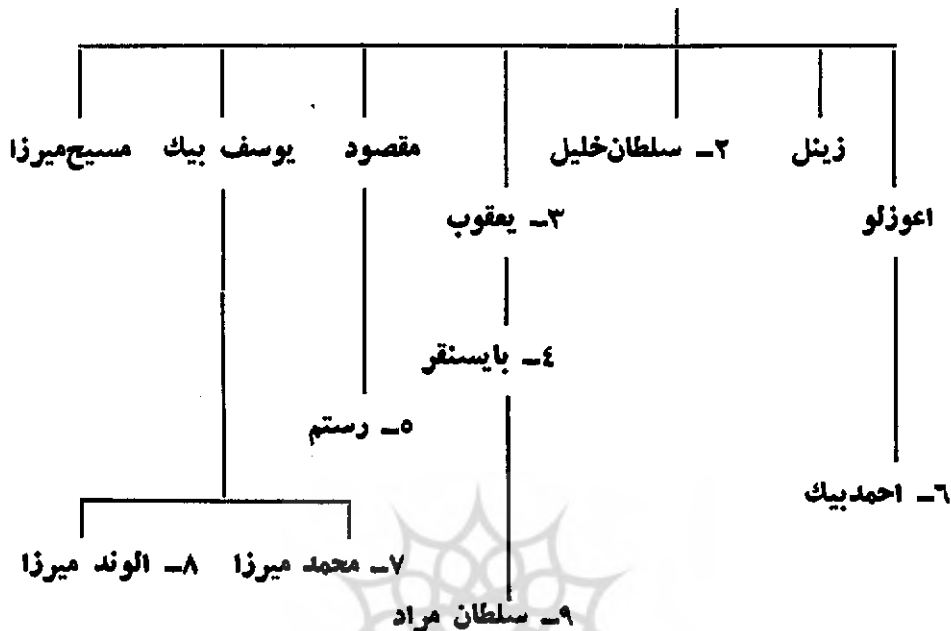
۱۶- شاه اسمعیل در تبریز تاجگذاری کرد سال (۹۰۷ هـ - ق).

۱۷- الوند میرزا در سال (۹۱۰ هـ - ق) در دیار بکر درگذشت.

نسب‌نامه الوند میرزا

۱- اوزون حسن

درکنار نام افرادی از خاندان آق‌قویونلو که بمقام شهرداری ایران رسیده‌اند با رعایت ترتیب شماره مربوط بهر کدام نوشته شده و سالهای سلطنتشان هم ذیلاً مرقوم گشته است .

شاهان آق‌قویونلو

۱- اوزون حسن	۸۷۰ - ۸۸۲ هـ - ق
۲- سلطان خلیل	» ۸۸۲ - ۸۸۳
۳- یعقوب میرزا	» ۸۸۳ - ۸۹۶
۴- بایسنقر میرزا	» ۸۹۶ - ۸۹۷
۵- رستم بیک	» ۸۹۷ - ۹۰۲
۶- احمد بیک	» ۹۰۲ - ۹۰۳
۷- محمد میرزا	» ۹۰۳ - ۹۰۴
۸- الوند میرزا	» ۹۰۴ - ۹۰۷
۹- سلطان مراد	۹۰۷ هـ - ق

فرمان الوند میرزا

فرمان الوند میرزا آق قویونلو به مهر آن پادشاه مورخ به رمضان سال ۹۰۴ هجری قمری (۱۴۹۹ میلادی) درباره واگذاری املاکی در ناحیه گلپایگان به خواجه جلال الدوله و اعطاء درجه سرتیپی به او و معاف داشتن املاک و واگذاری از هرگونه عوارض و مالیات . این فرمان بخط تعلیق در بیست سطر و به آب زر و لاجورد نوشته شده است .

اندازه فرمان : ۳۴×۱۸۷ سانتیمتر

زلف کاتبگاه مدرسه نسیه نسیم متن فرمان *

- ۱- ابوالمظفر الوند بهادر سوزومین
- ۲- شکرانه نعمت عظمی سلطنت و جهاننداری و سپاس مکرمت کبری خلافت و کامکاری
- ۳- موارد موائد کثیر الفوائدش به آیه مراحم و ملاطفات و هوالذی جعلکم خلائف الارض و رفع بعضکم فوق بعض درجات مزین و معلى گشته بتاکید امر جلیل القدر ان الله یامر بالعدل و الاحسان و تشیید ارکان هل جزاء الاحسان الا الاحسان میسر و مقدر گردد و نهای
- ۴- اقبال و گلبن آمال را با جزاء ماء معین فضل و افضال سیراب داشته موجب نضارت بساتین حشمت و جلال و مستدعی طراوت حدایق مکنت و اجلال است هرآینه در ایام فرخنده انجام سلطنت
- ۵- روز افزون و در زمان خجسته او ان خلافت همایون بر حسب اشارت با بشارت و اخفض جناحک لمن اتبعک من المومنین جمعی که در ترتیب مصالح و مهمام خدام عالی مقام و تقدیم مراسم نظم مناظم

* کلمات اول هر سطر از متن فرمان بوسیله شمارههای زیر مشخص شده است تا خوانندگان ارجمند بسادگی بتوانند متن اصلی فرمان را مورد بررسی قرار دهند .

۷- انام سعی جمیل مبذول و مصروف میدارند و فواید جلیله و اخلاق جمیله ایشان موجب رفاهیت خواص و عوام و باعث اسعاف مطالب و جمیع مهمام است و بمقتضی ان سه عبادا خلقهم لمصالح

۸- الخلق حق اهتمام از مائثر اعمال و شعائر خصال ایشان بر ضحایف روزگار اشتهار پذیرد بلوا حظ عنایات ممتاز و بلوازم مکرمات ایشان را سرافراز میداریم و ازین فرقه جلیل القدر بعضی که با وجود خصایل

۹- حمیده و شمیم پسندیده بعبودیات لایقه و خدمات فایقه امتیاز داشته باشند بمزید عنایت و وفور مرحمت عزاختصاص می بخشیم و چون در اتصاف بمکارم این اوصاف و در تحلی بنعوت اسلاف آثار رشد ورشاد و انوار ذکاء و سداد

۱۰- از لوایح احوال و صفایح اعمال عالیجناب وزارت ماب سعادت ایاب معالی قباب رفعت دثار دولت آثار معاون شعار عمده - الا کابر فی العالم دستور الوزراء فی العجم مستجمع مکارم الاخلاق کریم الذات والاوصاف

۱۱- فی الافاق المختص بعواطف الله الملك الاله خواجه جلال الدوله والدين خضر شاه اعلى الله تعالى شان وزارت و معالید ظاهر و باهر است عواطف و عوارف بی دریغ شامل حال او فرموده موضع نهر امس

۱۲- از اعمال جربادقان که بموجب فرمان همایون ماکه قبل ازین شرف نفاذ یافته بسیورغال هودبری آن عالی جناب مقررست مجددا بهمان دستور دروجه سیورغال هودبری و انعام سرمدی او شفقت فرمودیم و در بسته و دانسته ارزانی داشتیم و بر قبه معاف

۱۳- و مسلم جزو ترخان و مرفوع القلم و ممنوع القدم گردانیدیم حکام و عمال و کلانتران و کدخدایان ولایت مذکوره باید

که بعلت مال وجهات را خراجات وخارجیات و عوارضات حکمی وغیر حکمی از علفه وعلوفه وقتلغا و بیگار وشکار

۱۴- والاغ والام وساوری وساقق و پیشکش وزرچریک و پیاده و مشتلق و احداث وکدوو سرشمار وخانه شمار ونام بردار ودست انداز و عیدی ونوروزی وحق السعی عمال و عشر ورسم الصداره و رسم الوزاره وغله طرح وابتیاعی

۱۵- وحرزومساحت و رسمالحرزوالمساحه واضافه وتفاوت وتفاوت تسعیروتقبل وصدوو وصدیک وصدچهار ورسوم داروغگی ومرسوم کلانتر وممیز وصاحبجمع وشیلان بها وسفره بها وسلامانه و اخراجات قلاع وطوایل

۱۶- وجوقگاه ومرغ وگوسفند وقلان وقبچور ویرغو ومرغو و سایر تکالیف دیوانی وجمع مطالبات سلطانی وآنچه اطلاق مال و خارج بران توان کرد بهراسم و رسم که باشد حکمی وغیر حکمی مزاحم نشوند و بعلت

۱۷- استصوابات تعرض نرسانند واز جمع مال وبنیچه خارج وموضوع ومفروزدانند وبهیچ وجه ازوجه بقلیل وكثیر و نقیر وقطمیر حوالتی برآنجا نکنند و مطالبتی ننمایند وقلم وقدم کوتاه وکشیده داشته پیرامون نگردند وطمع وتوقع ننمایند .

۱۸- واین عارفه را درباره او واولاد او نسلا بعد نسل و عقبابعد عقب انعام مغلد بردوام واکرام بؤبد مالاکلام دانسته رقم این عطیه را در دفاترخلود مثبت گردانند واز شوائب تغییروتبديل مصون ومحروس شمردند فمن بدله بعدماسمعه فانما

- ۱۹- ائمه علی‌الذین ببدلونه ان‌الله سمیع علیم خلاف کننده در معرض لعنت و سخط الهی تعالی شانه و ملائکه و انبیاء علیهم‌السلام و من سعی فی ابطاله فعلیه لعنة‌الله و الملائكة و الناس اجمعین برین جمله روند و هرساله نشان و پروانچه مجده نطلبند و چون
- ۲۰- بتوقیع رفیع منیع اشرف اعلی موشح اعلی موشح و موضح و مزین و محلی گردد اعتماد نمایند تحریر افی
- ۲۱- غره رمضان المبارک اربع و تسعمائه

حاشیه سند :

این نسخه فرمان که از نفایس ایران است و عوارف سلاطین باستان را درباره یکی از نیاکان بندگان خواجه جلال‌الدوله جابر را نشان میدهد مصالحه نمودم به فرزند معظم محترم میرزا علی آقا حفظه‌اله و اگر از خانواده بنده بغیری بدهد به لعنت خداوند گرفتار شود اقل الحاج میرزا حسن الانصاری الجابری سلطنت امیرالوند بن امیر یوسف آق‌قوینلو در آذربایجان و ایران و چند سالی بود و بدست پادشاه عظیم‌الشان شاه اسماعیل صفوی بعد از چند کورت زد و خورد منقرض گشته و خودش بممالک عثمانی گریخته

این فرمان دارای اثر دو مهر است که متن هر دو یکی است

«المستعین لعنايته‌الله ، الملك‌المنان»
 «الوند بن یوسف بن حسن بن علی بن عثمان»
 قطر ۲۹ سانتیمتر

نوشته پشت : فرمان الوند میرزا

مهر همایون
 صدور عظام ، اسلام ملاذ

مختصری از زندگانی شاه اسمعیل اول صفوی

شاه اسمعیل در ۲۵ رجب (۸۹۲ هـ - ق) دیده به جهان گشود پدر وی سلطان حیدر صفوی و مادرش حلیمه بیگم آغا مشهور به علم شاه بیگم دختر اوزون حسن آق قویونلو بود .

در یکسالگی پدرش در جنگ با شیروان شاه کشته شد (۸۹۳ هـ ق). سلطان یعقوب آق قویونلو پس از کشته شدن شیخ حیدرزن و فرزندان او را در قلعه استخر فارس زندانی کرد . پس از چهارسال به دستور رستم میرزا آق قویونلو از زندان آزاد گردیده به اردبیل درآمدند . هواخواهی پیروان این خاندان که از زمان شیخ صفی الدین نسبت به فرزندان وی ادامه داشت و توجه و ارادت مردم بآنان درباریان و مخالفان خاندان صفوی را سخت ناراحت ساخت . لذا رستم میرزا سه برادر و مادر آنانرا به تبریز فراخواند، علی مقتول گردید و مادر بادو پسر دیگر بسوی گیلان فرار کردند .

اسمعیل میرزا پس از پنج سال زندگی در بین هواخواهان خاندان خود در چهارده سالگی با کمک هفت نفر از مریدان شیخ حیدر از دیلمان به طارم رفته و از آنجا با همراهی در حدود هزار و پانصدتن از مریدان که آماده فداکاری در راه مرشد کامل بودند ، بسوی اردبیل روانه گردید و بر اردبیل دست یافت . اسمعیل میرزای جوان و دلیر بخونخواهی پدر و برادرانش که در جنگ با شیروانشاه (فرخ پسر) و سلطان رستم آق قویونلو کشته شده بودند برخاست

پس از غلبه بر شیروان شاه لشکریان الوند میرزا آق قویونلو را در نخجوان شکست سختی داد و پیروزمندانه وارد تبریز گردید .

شاه اسمعیل در سال (۹۰۷ هـ - ق) تاجگذاری نمود و مذهب شیعه اثنی عشری را مذهب رسمی ایران اعلام داشت .

شاه اسمعیل طی دو سال دولت آق قویونلو و حکومت‌های ترک و ترکمان را در ایران و عراق عرب برانداخت و امرای محلی ایران مانند اتابکان لرستان را مطیع ساخت باغلبه بر شیبک خان شاه ازبک و کشته شدن اودست ازبکان را از تجاوز بر خطه خراسان کوتاه کرد و موفق شد با حسن تدبیر و سیاست عاقلانه دولت متمرکز و مقتدری را پایه گذاری کند .

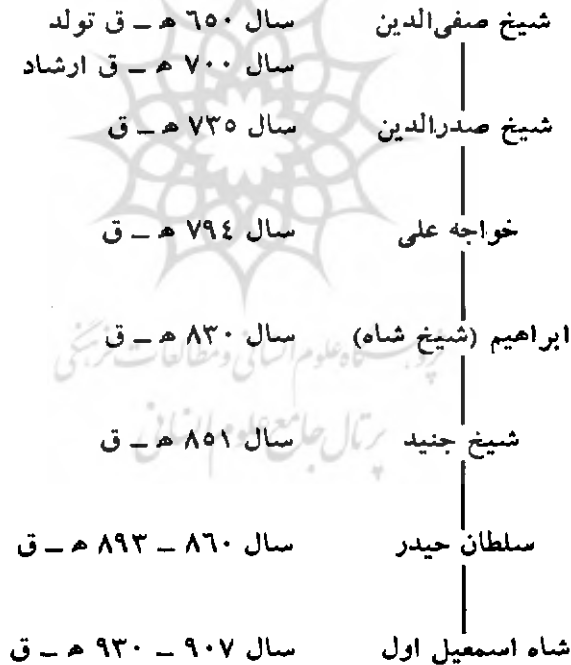
قدرت شاه اسمعیل موجب دشمنی سلاطین عثمانی گردید و با وجود آنکه رابطه سلطان بایزید عثمانی با شاه اسمعیل دوستانه بود ولی چون سلطان سلیم به تخت امپراطوری عثمانی نشست به بهانه های مختلف راه عناد پیش گرفت و به سرحدات ایران تعرض نمود و بالاخره با سپاهی مجهز به آذربایجان حمله برد . در جنگی که در دشت چالدران بین سپاهیان ایران و عثمانی در گرفت (سال ۹۲۰ هـ - ق) سپاهیان ترک که مجهز به اسلحه آتشین و توپخانه بودند با وجود رشادت شاه جوان ایران و دلآوری سپاهیان قزلباش جنگ بِنفع سپاه ترک خاتمه یافت . ولی این شکست نظامی مانع از آن نشد که بزودی شاه اسمعیل مرزهای شمال غربی ایران را بازستاند چنانکه در سال ۹۲۹ هـ - ق گرجستان بوسیله سپاهیان ایران گشوده شد و ضمیمه خاک ایران گردید .

شاه اسمعیل در دوران پادشاهی خود پس از استقرار نظم و

آرامش کشور، سعی در آبادانی شهرها و توسعه امور بازرگانی نمود و در نتیجه از جهات مختلف کشور ایران پس از قرنهای توانست اقتدار دوران کهن را بدست آورد .

شاه اسماعیل پس از بیست و چهار سال پادشاهی در سن سی و هشت سالگی در اثر بیماری حصبه در رجب سال (۹۳۰ هـ - ق) در سراب درگذشت .

نسب نامه شاه اسمعیل اول

فرمان شاه اسمعیل اول

فرمان شاه اسمعیل اول به مهرآن شاهنشاه مورخ ذیحجه ۹۱۸ هجری قمری = ۵۱۲ میلادی، درباره واگذاری روستای ویسین از توابع گلپایگان به خواجه کمالالدین ابوالفتح مشرف خزانه و معاف داشتن او از کلیه مالیاتها .

این فرمان بخط تعلیق در بیست و شش سطر است .
 نوشته آن با آبزر و مرکب تلفیق یافته است .
 اندازه فرمان ۱۷۷×۲۸ سانتیمتر .

متن فرمان *

- ۱- بسم الله الرحمن الرحيم
- ۲- یا علی
- ۳- ابوالمظفر اسمعیل بهادر سوزومیز
- ۴- لطایف حمد و سپاس سعادت اساس و ظرایف شکر بی قیاس عبادت لباس
- ۵- پادشاهی را سزوار است که بر حسب فحوای افاضه سمات و رفع بعضکم فوق بعض
- ۶- درجات از فیض عنایت بی غایت و لطف بی نهایت وان من شیئی الا عندنا خزائنه مدارج مراتب سابقان مضمار معرفت و معارج مناصب واقفان مقام عبودیت باوج اعتلا و ذروه ارتقاء
- ۷- والسابقون السابقون اولئك المقربون رسانید و هر یک از

* کلمات اول هر سطر از متن فرمان بوسیله شماره های زیر مشخص شده است تا خوانندگان ارجمند بسادگی بتوانند متن اصلی فرمان را مورد بررسی قرار دهند .

خاصان درگاه و مقربان بارگاه را از خزانه بی کرانه اعطی کل شیئی خلقه ثم هدی خلعت کمالی مناسب استعداد و انعامی

۸- مصون از انسداد و ادراری مأمون از استرداد ارزانی داشت ولله الحمد رب السموات و رب الارض و رب العالمین و صلوة و سلام بی انجام بران عالی قدر و لکن رسول الله و خاتم النبیین و اعلی مقام و ما ارسلناک الا رحمة للعالمین که فتح باب خزانه رحمت و گنجینه حکمت از میامن وجود بسیار فیض وجود اوست احمد مرسل که خرد خاک اوست .

۱۰- هر دو جهان بسته فتراک اوست و آل لازم التعظیم واجب الاجلال که مبیعه و متابعت ایشان موجب فلاح دارین و نجات منزلین و منتج سعادت ابدی و خلاص

۱۱- از شقاوة سرمدی است و بعد چون بر مقتضی مرتضی کلام درر انتظام و السابقون الاولون من المهاجرین و الانصار و الذین اتبعوهم باحسان درباره سابقان خدام ثابت

۱۲- اقدام که کمر اخلاص و جان سپاری بر میان جان بسته با اقدام بوظایف قدمت خدمت از اکفا و اقران امتیاز یافته باشند امری واجب و لازم است پس هر کس از زمره خدام درگاه عالم پناه و جمله بندگان

۱۳- بارگاه گردون اشتباه که شرایط اخلاص و ضوابط اختصاص نسبت با این دودمان خلافت و خاندان سلطنت بتقدیم رسانیده باشد همگی همت بلند و جملگی نهمت ارجمند درباره او مصروف میداریم .

۱۴- ولهدا درین اوقات فرخنده ساعات و ایام کثیره البرکات که آثار این خصال حمیده و علامات این فعال پسندیده از صحایف اعمال و صفایح احوال

۱۵- دولت مای عمده الصواب و الاعالی خواهه کمال الدین ابوالفتح مشرف خزانه عامره کالشمس فی رابعة النهار واضح و آشکارا بود عنایت بیغایت شاهی و التفات بی نهایت پادشاهی

۱۶- درباره او فرموده مبلغ سی و هشت هزار دینار تبریزی که بموجب فرامین جهانمطالع واجب الاتباع همایون ما سابقا از موضع ویس از اعمال جربادقان عن بلوک ابروده دروجه سیورغال مشارالیه مقرر است از مالوجهات

۱۷- بلده و بلوکات جربادقان مقرر داشته آنچه متوجهات رقبات و مزروعات و باغات و سایر حقوق دیوانی خواهه مؤمی الیه شود حسب الضمن مجری داشته همه از انفذ وجوه و محل مرجو الوصول از هرجهت که وکلای او صلاح دانند جواب گویند

۱۸- و یکدینار و یکمن بار قاصر و منکسر نگردانند و برمحال مذکوره ضمن که بسیورغال مشارالیه مجری میشود اصلا بعلت مالوجهات و اخراجات و عوارضات حکمی و غیر حکمی و علفی و علوفه و سلامی و ساوری

۱۹- و پیشکش و چریک و کندلک و حق السعی عمال و الاغ و الام و سایر تکالیف دیوانی و مطالبات سلطانی و آنچه اطلاق مالو خارج بران توان کرد بهر اسم و رسم که باشد مزاحم نشوند و مطالبتی نکنند .

۲۰- و اگر احیاناً بواسطه تکثیر عمارت و زراعت تفاوتی در

این محال پیدا شود بدانجهت تعرض بوکلا ، گماشتگان و مردم مشارالیه نرسانند و بحرز و مساحت در نیاورند و این عارفه را در باره او انعام مغلد بردوام واکرام

۲۱- مؤبد مالاکلاشمرند و مبلغ مذکور را برو و اولاد واحفاد او نسلا بعد نسل و عقبا بعد عقب مسلم شناسند و از شوایب تغییر و تبدیل مصون و محروس دانسته قلم و قدم از این محال کوتاه و کشیده دارند .

۲۲- و بقلیل و کثیر طمع و توقع ننماید و حکام و تیولداران و داروغگان و کلانتران و کدخدایان و رؤسا و عمال و مباشران امور دیوانی جربادقان و توابع و ملحقات حسبالحکم همایون

۲۳- عمل نموده مبلغ مذکور را بسیورغال هودبری و انعام سرمدی مشارالیه مقرر دانسته دراستمرار و استقرار این عطیه کوشیده در دفاتر خلود مثبت و مرقوم گردانند و از مضمون فرمان واجب الاذعان مادر نگذرند

۲۴- و رعایت و مراقبت و اعزاز و کلا و متعلقان او لازم شناسند و هر ساله نشان و پروانچه مجددا طلب ندارند و از فرموده تخلف نورزند و در عهده دانسته چون

۲۵- بتوقیع رفیع منیع اعلی موشح و موضح و مزین و محلی گردد اعتماد نمایند کتب بنواحی میمه نظز بالامر العالی اعلی الله و خلد نفاذه فی

۲۶- عاشر شهر ذی حجة الحرام حجة ثمان عشر و تسعمائه

نوشته مهر: (شاه شاه اسمعیل)
بود مهر علی و آل او چون جان مرا در بر
غلام شاه مردان است اسمعیل بن حیدر
قطر مهر: ۳۱ میلیمتر
تاریخ مهر: ۹۱۷ هـ - ق

حاشیه سند :

این فرمان پادشاه عظیم‌الشان شاه اسماعیل اول مؤسس دولت صفویه و مشید مذهب جعفریه از نفایس ایران است که بشرافت جد عالیقدر بنده خواجه کمال شرف صدور یافت لهذا (این فرمان را اگر از) [ناخوانا] خانواده بنده بیرون دهد به لعنت ابدی خداوند گرفتار شود اقل‌الحاج میرزا حسن الانصاری

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

اصطلاحات ترکی و مغولی

سوزومیز = حرف ما

کندک = مالیات

سیورغال = زمین‌هایی که خوانین و شاهزادگان به شخصیت‌های مختلف بمنظور استفاده موروثی از آن اعطاء می‌کردند.

ساجق = مالیات

قلان و قویبجو = مالیات بر انواع چهارپایان

قتلغا = مبارکی

الاغ = تهیه وسایل حمل و نقل

یرغو = قوانین قضائی مغولی

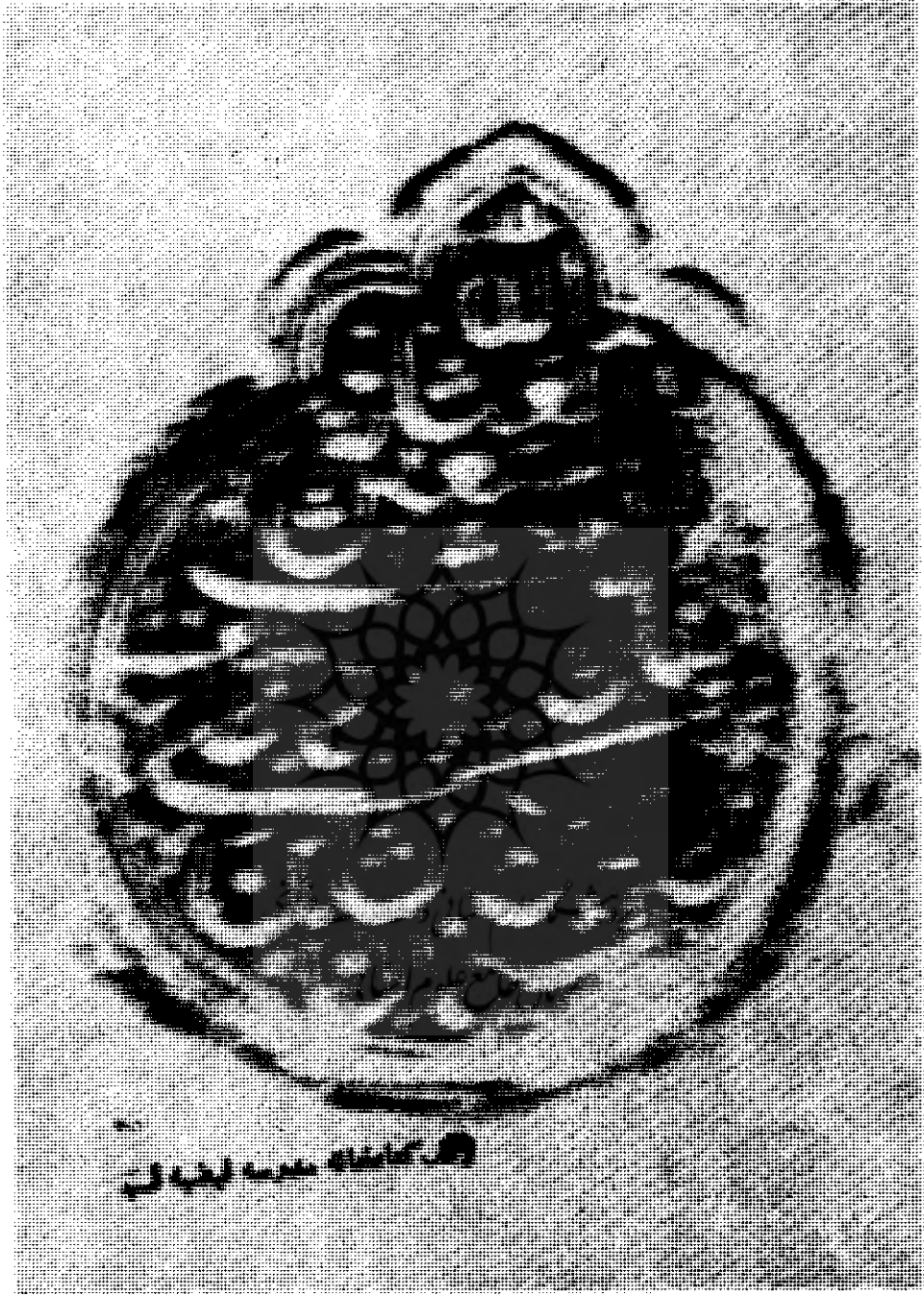
بنیچه = مالیات سرانه

ساوری = پیشکش

شیلان بهاء = مخارج جشن و سرور

الام = مالیاتی بر مخارج آمارگیران و راهنمایان و علوفه اسبان و محصلین مالیاتی

مشرف = نماینده (بازرس) دیوان اشراف در خزانه

مہر الوند میرزا

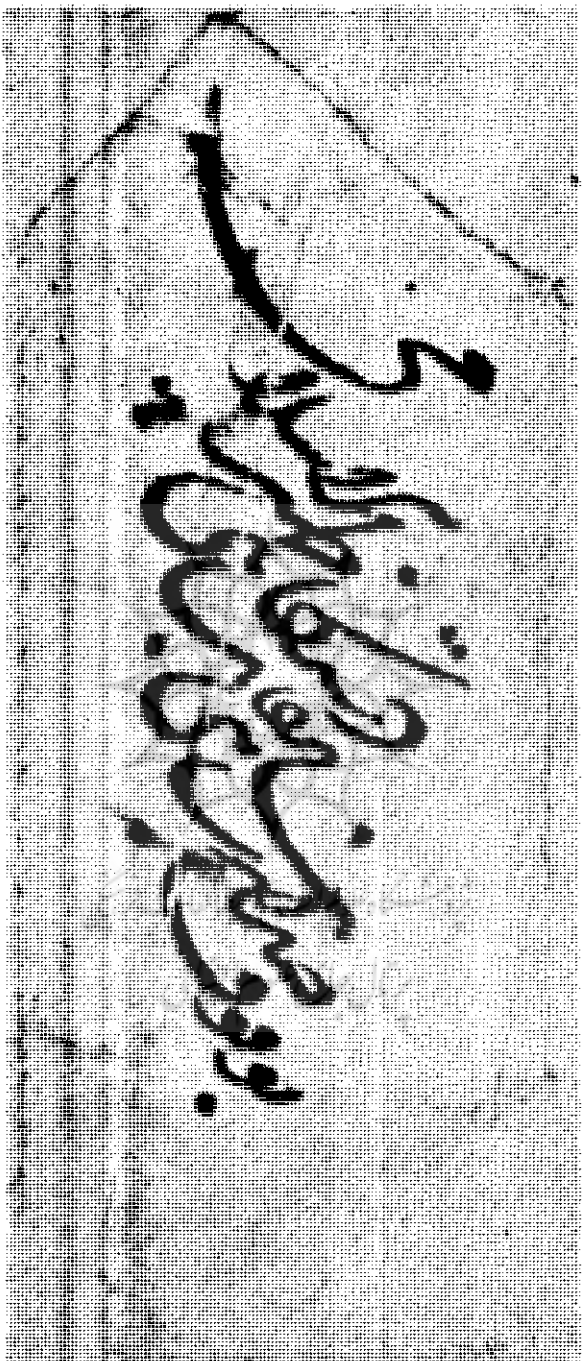

مهر الوند میرزا

بشت فرمان : «مهر همایون ، صلور عظام، اسلام ملاذ»

بیت فرمان : «وقوف، صادرات پشمی، نفیبت دستگامی، ظمیر الاسلامی»

میر شاہ اسمعیل
ذاتی کتابخانہ مدرسہ لہنہ لہ

پشت فرمان : صورت عواید چند ده که به سیاق نوشته شده است

اردبیل

« ۱ »

پژوهشگاه علوم انسانی و
پرتال جامع علوم

از

داریوش به آذین

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرنال جامع علوم انسانی

پښتو ښکته علمون انساني و مطالعات فرهنگي
پرتال جامع علمون انساني

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرنال جامع علوم انسانی

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرنال جامع علوم انسانی

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرنال جامع علوم انسانی

پښتو ښکته علمون انساني و مطالعات فرهنگي
پرتال جامع علمون انساني

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرنال جامع علوم انسانی